

José Tirado Muñoz

Encara avui existeixen moltes desavinences al voltant d'aquest enigmàtic personatge; mentre alguns s'obstinen a dissociar entre el cèlebre estàndard de l'època daurada de la Universal i el fetitxista *bon vivant* revelat a *Dioses y Monstruos*, la majoria de nosaltres preferim imaginar que el veritable James Whale tenia tant d'un com de l'altre. Probablement, és impossible depositar l'admirat artista del seu controvertit perfil públic, tal i com tants escriptors i cinèfils han anat emfatitzant durant la creació d'aquest mite. Precisament, gràcies a aquest esperit de genialitat destruït pels fantasmes del passat i traslocat per l'elegant decadència, Hollywood ha permès bastir James Whale com una de les llegendes més obscures. Però, malgrat no oblidar aquest interessant incentiu bukowskià, James Whale hauria de representar molt més que un simple capítol d'anècdotes al *Hollywood Babylon*. Aquesta dualitat imposada sobre la seva biografia ha acabat afectant també el conjunt de la seva obra, de tal manera que tendim a desacreditar la seva creació tot limitant-la al registre terrorífic, ja que probablement Whale és un dels hostes més dignes per qualsevol gènere cinematogràfic.

Nascut a Anglaterra però establert als Estats Units, James Whale madura al mateix temps que Hollywood viu una insòlita explosió innovadora. Durant els anys trenta, l'arribada

del so diegètic descobreix tota una sèrie de possibilitats consolidades amb l'excés del musical, amb l'"anticlassicisme" dels gàngsters i amb la imaginació dels monstres de la Universal. Dins d'aquest últim esglaó s'empara l'obra més coneguda de James Whale, però realment els films de terror suposen una petita part dins la seva filmografia. Títols com *Journey's End*, *El caserón de las sombras* o *El hombre invisible* han estat durant molt temps eclipsats per les cèlebres i exquisides *Frankenstein* i *La novia de Frankenstein*.

Precisament, considerar aquestes obres mestres com episodis continus d'una mateixa història ha estat, des de fa temps, una de les més aventurades i desencertades afirmacions. Així, *Frankenstein* neix i avança com una tesi, malgrat que ingènua, sobre l'horror i la depravació (transportant-nos inevitablement als grans clàssics de l'expressionisme alemany). Per aquest motiu, evita acomodar-se en els trucs i els efectes sobrenaturals arribant a colpejar la tragèdia, la intolerància i la discriminació humana. Contràriament, a *La novia de Frankenstein*, Whale tan sols apel·la a l'anterior premissa per donar sortida a una història indeturable, impossible i imaginativament fantàstica. Com si es tractés d'un capritx infantil, el director capgira el discurs que havia creat amb l'altre film, i anteposa l'artificiositat i l'humor cínic al dramatisme del primer *Frankenstein*.

Però les diferències entre les dues obres van més enllà de la divergència argumental i, fins i tot, es contradiuen a nivell narratiu i formal. Si *Frankenstein* apareixia desproveïda d'artifici, per tal de centrar així l'interès en els personatges, a *La novia de Frankenstein*, Whale fa un ús magistral de la retòrica cinematogràfica: emfatitza l'àgil ritme de la història, divaga pels decorats amb sumptuosos moviments de càmera i estimulants angulacions, sorprèn amb una expressiva fotografia, una aplicació magistral de la música i un irònic i deformat esquema narratiu.

Si volem, doncs, esclarir el mite de Whale, és imprescindible assistir en primera persona a qualsevol de les seves creacions. Això sí, no hem d'esperar trobar-nos amb els clònics esquemes del pseudoaterrador "cinema d'ensurts", sinó amb una visió peculiar del gènere de terror. Si les actuals produccions comercials ens havien acostumat a un desafortunat horror gòtic, visualment desatès i argumentalment recurrent, aquest cineasta arribarà a sorprendre'ns amb productes totalment creatius i inquietants. El resultat d'aquesta combinació és inevitablement deliciós, ja que amb la finalitat de sobrepassar els marcs del gènere de terror, introdueix la intensitat destructora, l'elegància poètica i l'impecable esteticisme del melodrama. I és que aquest cineasta, que dirigeix per inspiració, s'implica professionalment, encara que el producte sigui un encàrrec, procurant superar els suggeriments plàstics oferts pel guió. Però, davant d'un projecte personal (com el cas de les pel·lícules anteriorment esmentades), és on podem descobrir el veritable treball del director per antonomàsia, d'aquell qui s'aboca apassionadament amb cadascun dels elements que configuren el seu film.

Amb la intenció d'augmentar la curiositat dels espectadors vers les pel·lícules d'aquest mestre, recolliré les paraules de James Curtis per afirmar que "només aprofitant-nos a l'obra i persona de James Whale podem comprendre plenament la seva visió sobre el cinema." ■

